

А. П. ЗАГНІТКО
«ДУША ТИСЯЧОЛІТЬ ШУКАЄ СЕБЕ В СЛОВІ»

Слово — душа речення. Набуваючи нових відтінків і нюансів, воно розкриває своє значення тільки в межах речення. Тільки тут думка стає відносно завершеною і пізнаваною. Про постійний пошук найбільш точних засобів для відтворення авторського світобачення говорив М. Рильський. А звертався поет завжди до поетично-образних багатств української мови, дуже тонко відчуваючи її ритмомелодику:

...Немає
Мудріших, ніж народ, учителів;
У нього кожне слово — це перлина,
Це праця, це натхнення, це людина.

У глибокій асоціативності слова, у його звучанні віднаходить дивний світ гармонії Ліна Костенко: *«Душа тисячоліть шукає себе в слові»*. Поетеса ніби на дотик, на слух відчуває конкретику образного слова. Тому й вияскравлюються новими гранями, стають ґрунтом неповторних образів її рядки:

Я скучила за дивним зойком слова.
Мого народу гілочка тернова.

З-поміж граматичних засобів насичення думки суб'єктивними відтінками виділяється членування речення, коли із спеціальною настановою наголошується кожний член синтаксичного ряду:

Він твердо ставить кам'яну стопу.
Йдемо крізь ніч, крізь бурю у степу.
Крізь дощ і сніг, дебати і дебюти.

(Л. Костенко)

Грамматично однотипні структури різняться інтонаційно. Саме наявність в усному мовленні пауз та їх пунктуаційне відображення на письмі сприяють експресивному наголошуванню кожного елемента.

Розчленування речення як інтонаційно самостійної одиниці відбиває конкретні умови спілкування. Парцельовані, або приєднувальні конструкції поширені в художньому стилі. Зокрема, у поезії парцеляція здебільшого посилює напруженість думки, виступає надійним засобом емоційного виділення кожного компонента:

Занести руку з-за хмар,
Занести за небесну спину.
Розмах. В удар.
Тіло. Голову. Руку вкинути.

(М. Йогансен)

А поки що — ні провітку, ні дня.
Світ мене ловить, ловить... доганя!

(Л. Костенко)

І я озираюсь — туман косить... привид,
аж черка по п'ятах косою мені...

(П. Мовчан)

Інтонаційно та пунктуаційно виділені частини, залишаючись складовими з погляду структури речення, у змістовому плані виходять за його межі, вступають в активні зв'язки з іншими одиницями тексту.

За частотністю та своєрідністю розчленування речень у сучасній поезії можна відчути творчу манеру автора. Так, у Л. Костенко, наприклад, рідко зустрічається вірш без парцеляції.

Найчастіше розчленовуються рівноправні частини в складносурядних реченнях, що пояснюється слабкістю їх формального зв'язку та необхідністю виділення змісту кожного речення. Значення сполучника при цьому зростає, він конденсує в собі, з одного боку, зв'язок з попереднім текстом, а з другого — спрямовує увагу на значущість наступного. Функціональне значення сполучника наближається до підсилювальної частки, але така

позиція виступає для нього не визначальною, вона зумовлена самою ритмікою поетичної строфи:

Дорога і дорога лежить за гарбузами.
І хтось до когось іде тим шляхом золотим.
Чись дитя приходить, беруть його на руки.
А потім довго-довго на призьбі сидять.

(Л. Костенко)

Парцеляція сурядних частин є досить поширеним явищем у мові сучасної української поезії. Її стилістичне багатство закладається в самих значенневих відношеннях, що передаються сурядними сполучниками. Розчленовування речення підкреслює внутрішню взаємопов'язаність його частин, хоча графічно й інтонаційно останні набувають самостійності, пор.:

Густу траву щипають коні.
Та все зникає... Розтає...
Неначе в зорянім полоні
Перебуває твоє.

(Л. Талалай)

Часто в сучасній поезії парцелюються складнопідрядні речення з підрядними причинами. Це мотивується потребою підкреслити причину якоїсь дії, логічно виділити її. Парцелювання підрядної частини з причиновим значенням вияскравлює зміст попереднього речення:

Він прихилився раптом до колони.
Сльоза чомусь набігла до повік.
Бо знаєте... із каторги в салони...
Не зразу усміхнеться чоловік...

(Л. Костенко)

При виділенні речень із значенням мети посилюється мотивація вчинків. Розірвані інтонаційно висловлювання відзначаються характерною ритмомелодикою, переривністю думки і концентрацією уваги на змісті кожної частини:

Згоріли їхні селища, пропали їхні мули.
Бредуть, бредуть вигнанці в дорогу неблизьку.
Щоб мову свою рідну їх діти не забули.
Їм літери виводять на піску.

(Л. Костенко)

У мові сучасної поезії помітна увага до стилістичного значення порядку слів. Часто розташування слів у реченні набуває ознак суб'єктивності. Це спостерігається особливо тоді, коли одне слово виноситься або на початок, або в кінець речення. Такий прийом експресивного синтаксису, коли шматочок речення із спеціальною настановою переноситься в інше місце, називають сегментацією. Пор.:

Вікна забиті, і висить замок —
Ржава сережка над кігтиком клямки.

(Л. Костенко)

Це так природно — музика і час,
і Ваша скрізь присутність невловима.

(Л. Костенко)

Переносяться в кінець або на початок речення, як правило, слова, в яких міститься головна думка. Такі компоненти підкреслюють певні ознаки, концентрують на них увагу, пор.:

В Дантеса були крильця і — сріблясті еполетики.
Він пурхав, ти звивалася — як жевжик і змія.

(Л. Костенко)

І просилася весна
В передчутті тепла і свята,
І виривалася з вікна
Симфонія могутня — П'ята.

(Л. Талалай)

Не менш частотним і поширеним у сучасній поезії виступає вичленовування обставин і перенесення їх здебільшого на початок речення. Такий порядок слів відразу вводить читача в атмосферу зображуваних, подій:

Там — звідусіль загрожені степи,
а тут фортеці, що й не підступи.

(Л. Костенко)

За день — життєвий простір обпливу,
У глибині побачу городища...
По ліву руч — зазолотіє степ
і табунами загуляють коні...

(П. Мовчан)

Кожне речення вміщує в собі надзвичайно багатий і емоційно насичений світ. Його доносять слова, що кожного разу, щораз по-новому випромінюють своє значення. Розчленовування речення на окремі складові частини не порушує загальної його побудови. Парцеляція та сегментація сприяють зосередженню уваги на окремому компоненті речення, яким виступає або частина складного, або будь-який член простого речення:

Там розглядали різні візерунки.
Ливарні форми. Золото. Емаль.

(Л. Костенко)

У засобах експресивного синтаксису завжди є ресурси для художньо переконливого звучання слова, відтворення емоційно-почуттєвого світу ліричного героя.